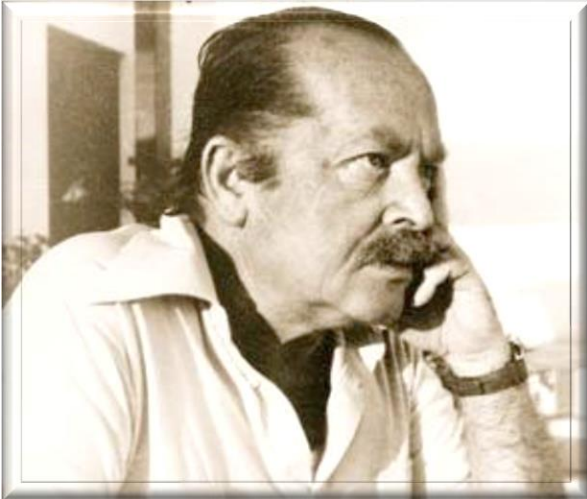

ΤΑΚΗΣ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Φίλιππος

ΠΗΓΕΣ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ Υ.Π.Π.

Μνεία
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Το κείμενο

Φίλιππος

Εδώ στοχάζομαι, δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος
σε τούτη την ακίνητη κοιλάδα.
Πολλά του τάξαμε από λάφυρα κι από σειρήνες.
Μα κείνος ήτανε στραμμένος σ' άλλα οράματα.
Μια απέραντη πατρίδα ονειρευότανε. Πού είναι το πρόσωπό σας
το αληθινό σας πρόσωπο; μου φώναξε.
Έφυγε κλαίγοντας ανέβηκε τα λαμπερά βουνά.
Ύστερα τα καράβια εφράξανε τη θάλασσα.
Μαύρισε η γη την πήρε ένας κακός χειμώνας.
Μαύρισε το μυαλό ένα μακρύ ποτάμι το αίμα.
Δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος. Φυσάει απόψε δυνατά.
Μεσάνυχτα στη Λάρισα το έρημο καφενείο.
Η φάτσα του συναχωμένου γκαρσονιού κι η νύχτα σαρωμένη
φωτιές παντού και πυροβολισμοί
μια πολιτεία φανταστική κι ασάλευτη
δέντρα πεσμένα στις οικοδομές.
Ποιο είναι το δίκιο του πολεμιστή
ο αγώνας που σε πάει σ' άλλον αγώνα;
Δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος. Αμετανόητος πάντα πείσμωνε.
Οι σκοτεινές μέρες του 'φταιγαν τα ερειπωμένα πρόσωπα.
Το αίμα του ακούγοντας ανέβηκε τα λαμπερά βουνά.
Κι απόμεινα
μονάχος περπατώντας και σφυρίζοντας
μέσα στην κούφια Λάρισα. Και τότε
ως τη Μακεδονία βαθιά σαλεύοντας ημίκλειστη
μες στο πλατύ φεγγάρι του χειμώνα
μιλώντας μόνο περί σώματος η χηρευάμενη
κυρία Πανδώρα. Πέθανε
χιτικιάρης ο άντρας της τις μέρες του σαράντα τέσσερα.

ΣΧΟΛΙΑ

Στ. 2· να συνδυαστεί με την πόλη Λάρισα που αναφέρεται το ποίημα. Τα επίθετα ακίνητη, φανταστική κι ασάλευτη (στ. 15), κούφια (στ. 24). θέλουν να δώσουν εντονότερη την εικόνα της «ακινήσιας» ή της «εγκατάλειψης». Παράλληλα, όλες αυτές οι εικόνες, που συνθέτουν μαζί με τα ουσιαστικά (ακίνητη κοιλάδα, πολιτεία φανταστική κι ασάλευτη, κούφια Λάρισα) φορτίζουν περισσότερο την εφιαλτική εικόνα της εποχής του.

Στ. 3· η αντίθεση αυτού του στίχου στους στ. 4 και 5, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο Φίλιππος απαρνιέται τα αγαθά και τις χαρές της ζωής, που υποδηλώνουν οι λέξεις λάφυρα, σειρήνες.

Στ. 8-10· ο ποιητής περιγράφει την εφιαλτική εποχή του. Ο στ. 10 να διαβαστεί ως εξής: Μαύρισε το μυαλό, το αίμα (έγινε) μακρύ ποτάμι. **Στ. 14·** φωτιές και οι πυροβολισμοί δίνουν την εικόνα της εποχής· δεν αναφέρονται υποχρεωτικά στη συγκεκριμένη εικόνα εκείνης της στιγμής.

Στ. 24-29· Συνειρμική μεταπήδηση από τη συγκεκριμένη εικόνα σε κάποια άλλη φαινομενικά άσχετη. Για ένα σύγχρονο ποιητή αυτές οι συνειρμικές συνδέσεις είναι συνηθισμένες. Ο ποιητής απλώνει τη ματιά του ως επάνω (βαθιά) στη Μακεδονία, όπου κάτω από το χειμωιάτικο φεγγάρι, σαλεύει ημίκλειστη (εικόνα που δίνει έμφαση στην κίνηση του σώματος) μιλώντας μόνο περί σώματος η χηρευάμενη κυρία Πανδώρα. Η πρώτη εικόνα (σαλεύοντας ημίκλειστη) και οι φράσεις «περί σώματος» (λόγια έκφραση), «η χηρευάμενη», υποδηλώνουν πως η κυρία Πανδώρα ενδιαφέρεται (μιλάει) μόνο για το σώμα της και υποκρύπτουν κάποια ειρωνική διάθεση. Η κυρία Πανδώρα αποτελεί την άλλη όψη της ζωής, είναι πρόσωπο που βρίσκεται σε αντίθεση με τους οραματισμούς και τα ιδανικά του Φίλιππου.

Λίγα λόγια για τον συγγραφέα

Ένας από τους σημαντικότερους ποιητές της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς. Γεννήθηκε το 1917 στην Αγουλινίτσα, χωριό της Ηλείας και μεγάλωσε στον Πύργο. Οι πρώτες ποιητικές του προσπάθειες άρχισαν από πολύ νωρίς. Το καλοκαίρι του 1934 δημοσίευσε του ποίημα «Προδοσία» και το διήγημα «Η εκδίκηση ενός ταπεινού» στην εφημερίδα *Νέα Ημέρα*.

Το φθινόπωρο του 1934 φεύγει για την Αθήνα για να σπουδάσει γιατρός, μετά από πιέσεις του πατέρα του. Παράλληλα δημοσιεύει ποιήματα, διηγήματα, μεταφράσεις και κριτικά σημειώματα. Το 1941 στρατεύεται ως βοηθός γιατρού. Το 1942 συλλαμβάνεται από τις ιταλικές αρχές κατοχής και φυλακίζεται, με την κατηγορία του αντιστασιακού. Περνά από στρατοδικείο και αθρώνεται. Το 1944 παίρνει το πτυχίο της Ιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και το 1945 κατατάσσεται στον Στρατό ως λοχίας του Υγειονομικού. Μετά την Κατοχή, κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου, υπηρέτησε ως ανθυπίατρος. Βίωσε τη φρίκη του Εμφυλίου και οι εμπειρίες αυτές χαραχτηκαν στη μνήμη και το ποιητικό του έργο.

Αναμφίβολα η ιατρική έπαιξε ένα ουσιαστικό ρόλο στην ποίησή μου, που άλλοτε ήταν θετικός και άλλοτε αρνητικός. Μου έδωσε μια πλούσια εμπειρία ζωής και επαφής με τους ανθρώπους που δεν θα την είχα, αν ασκούσα άλλο επάγγελμα.

Το 1951 εκδίδεται σε ιδιωτική έκδοση, το *Μεταίχιμο*, η πρώτη του ποιητική συλλογή, η οποία περιέχει ποιήματα γραμμένα την περίοδο 1944-1950 και που προκάλεσε αίσθηση στους λογοτεχνικούς κύκλους.

Ο ποιητής ασχολήθηκε με την κριτική, τη μετάφραση ξένων έργων, τον κινηματογράφο και τη ζωγραφική. Συμμετείχε σε Πανελλήνιες Εκθέσεις Ζωγραφικής και υπήρξε πρόεδρος της Προκριματικής Επιτροπής σε Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης. Είχε τακτική εκπομπή στο ραδιόφωνο με τίτλο «Παραδοσιακή και Μοντέρνα Ποίηση». Ταξίδεψε στο Παρίσι, το Λονδίνο τη Ρώμη και γνώρισε αρκετούς ξένους και Έλληνες λογοτέχνες και ανθρώπους του πνεύματος.

Στις 26 Απριλίου 1981 ο Τάκης Σινόπουλος πέθανε ξαφνικά από ανακοπή καρδιάς στον Πύργο αφήνοντας πίσω του ένα πολυεπίπεδο έργο.

Η εποχή – Χαρακτηριστικά λογοτεχνικών έργων

«Αν θέφακε να δούκε το πρόσωπο της εποχής μας, να ψάδουκε τα προβήματά της, να ακούδουκε τη φωνή της, όφα αυτά θα τα βρίκακε βτη νεώτατη ποίηση»

Τα καλλιτεχνικά ρεύματα που καθόρισαν το ποιητικό σκηνικό τη δεκαετία του '50 είναι αυτά του μοντερνισμού¹ και του υπερρεαλισμού. Ο Τάκης Σινόπουλος μυήθηκε στις τεχνικές του μοντερνισμού ενώ υπήρξε επιφυλακτικός απέναντι στον υπερρεαλισμό και την αυτόματη γραφή, παρόλα αυτά, το νέο καλλιτεχνικό ρεύμα τον βοήθησε να εξελιχθεί και να ξεπεράσει δυσκολίες στην ποιητική έκφραση.

¹ Ο Μοντερνισμός στη λογοτεχνία είναι ένα από τα καλλιτεχνικά ρεύματα που εμφανίζονται τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα. Προέκυψε σαν αντίδραση στην επικράτηση του ρεαλισμού και του νατουραλισμού και αμφισβήτησε την ύπαρξη μιας αντικειμενικής πραγματικότητας. Στοιχεία του Μοντερνισμού θεωρούνται η απόρριψη των κανόνων της αστικής κοινωνίας και της ρεαλιστικής τέχνης, η πλήρης καταξίωση του καλλιτέχνη και η έμφαση στην αυτοτέλεια της τέχνης. Ο Μοντερνισμός εκφράζει την αίσθηση της πολύπλοκης και ανεξιχνίαστης πραγματικότητας, την οποία και προσπαθεί να ερμηνεύσει μετατοπίζοντας το ενδιαφέρον του στον ίδιο τον καλλιτέχνη, στην υποκειμενική σύλληψη της πραγματικότητας, ενώ επιμένει στην ελλειπτικότητα, στον ερμητισμό και την εξερεύνηση της συνείδησης.

Οι ποιητές της Γενιάς του '30 αλλά και εκπρόσωποι της Πρώτης Μεταπολεμικής Γενιάς, όπως ο Σινόπουλος, **με την πικρή γεύση που τους άφησε η εμπειρία του Πολέμου και του Εμφυλίου** εξαναγκάστηκαν από την ένταση της εποχής και των βιωμάτων, να μεταφέρουν στο ποιητικό τους έργο **ήχους, εικόνες, ονόματα και συναισθήματα παρμένα από την ιστορία και τον μύθο**, εκφράζοντας έτσι το **ατομικό και συνάμα το συλλογικό**. **Η βία και ο θάνατος εισβάλλουν στον ποιητικό λόγο** και η εφιαλτική εποχή συνήθως δεν κατονομάζεται αλλά συντίθεται από τις εικόνες που παραδίδουν τα ποιήματα.

Το ποίημα «Φίλιππος» ανήκει ακριβώς σε αυτή την παραγμένη περίοδο 1949-1955 και όπως ο ίδιος λέει:

[...] Βασικά πιστεύω, ότι η γενιά η δικιά μας προσπαθούσε να εκφράσει κάτι πολύ διαφορετικό που στηριζόταν σε μια αμεσότερη επαφή με τα προβλήματα του τόπου μας, αλλά και με τα γενικότερα ανθρώπινα προβλήματα. Άλλωστε μην ξεχνάτε ότι **η δεκαετία '39-'50 κατά κάποιο τρόπο, ήταν από τις φοβερότερες δεκαετίες που έχει περάσει ο ελληνισμός** και περιττόν να σας υπομνήσω βέβαια τον πόλεμο με τους Ιταλούς, Γερμανούς, την κατοχή την ιταλική, την γερμανική και την βουλγάρικη.

Λίγο πολύ όλοι οι άνθρωποι πήρανε μέρος σε αυτή θα έλεγα την ιδεολογική, πολιτική κοσμογονία, σ' αυτή την τρομακτική σύγκρουση που είχε τρομακτικά αποτελέσματα για την Ελλάδα και οι εμπειρίες που αποκομίσαμε ιδίως οι ποιητές και οι συγγραφείς γενικότερα, αλλά ιδίως οι ποιητές, έφερε και αυτή την καινούργια γραφή και τα καινούργια μηνύματα μέσα στην ποίησή τους. [...]

Τα τόσο συνταρακτικά ιστορικά γεγονότα είναι αυτά που διαμόρφωσαν και την ποιητική γραφή της Πρώτης Μεταπολεμικής Γενιάς. Ελεύθερος στίχος, έλλειψη μέτρου και ομοιοκαταληξίας, πεζός λόγος, λιτή γλώσσα, η κυριαρχία της εικόνας, αμφισημία και πολυσημία, ελλειπτικές προτάσεις, ελλειπτική στίξη, άλογη αλληλουχία νοημάτων, σκοτεινότητα· χαρακτηριστικά που ορίζουν τη νεότερη ποίηση και ανταποκρίνονται στο κλίμα που είχε διαμορφώσει η ιστορική πραγματικότητα. Η **απογοήτευση**, ο **φόβος**, η **μαζαιόζη**, το σκοτάδι, τα ρημαγμένα οράματα, η δικαίωση του αγώνα που δεν ήρθε, το **αίμα που σπαταλήθηκε**, η **μοναξιά**, αποτελούν τα συστατικά που οδήγησαν στην ρήξη με την παραδοσιακή μορφή. Όλα αυτά, δεν μπορούν να χωρέσουν μέσα σε ισοσύλλαβους στίχους, ομοιοκαταληξίες και φόρμες. **Η παραφωνία της εποχής αναζητά νέους ποιητικούς τρόπους.**

Αυτά τα συναισθήματα, οι ανησυχίες και οι σκέψεις εντοπίζονται στα ποιήματα του Σινόπουλου. Και **πίσω από αυτά κρύβεται ένα συναίσθημα ενοχής, η ενοχή όσων επέζησαν.**

Να τονίσουμε ότι δεν πρόκειται για έναν στρατευμένο ποιητή, υποταγμένο σε κάποια πολιτική ιδεολογία, αλλά για ένα **ποιητή-χρονικογράφο, στιγματισμένο από τις εμπειρίες και την εποχή του**, που θέλει να καταθέσει την αλήθεια του και έτσι να τιμήσει τους νεκρούς του, νεκρούς που κουβαλά μέσα στην ποίησή και την ψυχή του. Εάν λοιπόν θέλουμε να προσεγγίσουμε την ποίηση του Τάκη Σινόπουλου, θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο γράφτηκε.

Η τέχνη και η ιστορία

**«Είναι περίεργο, το κατάφαθα κάπως αρχά πως έχω μπζέξει άβκλημα με την
ιστορία, Σηφασή με την ιστορία της εποχής μας (μου)»**

Τάκης Σινόπουλος

Όταν ο καλλιτέχνης είναι αυτόπτης μάρτυρας των ιστορικών γεγονότων και όταν η ιστορία επιλέγει να ψεύδεται, τότε το έργο, ποίημα, πίνακας, γλυπτό, ή όποια καλλιτεχνική έκφραση, αναλαμβάνει τον ρόλο να αποδώσει την αλήθεια με αντικειμενικό τρόπο. **Η ποίηση λειτουργεί ως βάλαμο για τις παραγμένες ψυχές των ποιητών, καταφύγιο και χώρος εξιλέωσης.**

Αυτός είναι και ο τρόπος που τοποθετείται απέναντι στην ιστορία ο Τάκης Σινόπουλος. **Η ποίησή του αποτελεί μία προσπάθεια να τιμήσει όλους τους αφανείς ήρωες, τα ονόματα όλα εκείνα τα οποία δεν θα εξυμνήσει ποτέ η Ιστορία, τον Φίλιππο, τον Κωνσταντίνο, την Ιωάννα, τον Κίμων, τον Μπίλια, τη Λάουρα, ...τους Ελπήνορες του κόσμου. Νιώθει την ανάγκη να καταγράψει με τη δική του γλώσσα, τον εφιάλτη όπως ο ίδιος τον έζησε.**

Η ποιητική συλλογή ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ Β΄

Το ποίημα «Φίλιππος» ανήκει στη συλλογή *Μεταίχμιο Β΄*, που εκδόθηκε το 1956 και περιλαμβάνει 17 ποιήματα που αποτελούν προϊόντα της εμπειρίας του εμφυλίου και της ατμόσφαιρας που επικράτησε μετά το τέλος του (1949–1955). Εστιάζουν **«στη δυσκολία της εποχής, η οποία οδηγεί τον άνθρωπο στην ψυχική φθορά, στους εφιάλτες των αναμνήσεων, σε νεκρούς φίλους και ρημαγμένα τοπία».**

Η συγκεκριμένη συλλογή μεταφέρει τον αναγνώστη σε ένα σκηνικό σκοτεινό, έρημο, πλαισιωμένο από ένα πλήθος νεκρών φίλων, γνωστών ή ακόμα και ασθενών του ποιητή, που σκοτώθηκαν στον Πόλεμο και τον Εμφύλιο. Σε αυτό το τοπίο συνυπάρχουν ζωντανοί και νεκροί, «ερείπωμένα πρόσωπα», σφραγισμένα από την οδύνη. Εντοπίζουμε στη συλλογή την ανάγκη του ποιητή να φωτίσει τα αφανή θύματα του Πολέμου, τα οποία η Ιστορία άφησε στο περιθώριο. «[...] Η ποίηση του Σινόπουλου είναι στο σύνολό της εμμέσως αφιερωμένη στα συνηθισμένα και αφανή θύματα μιας πολεμικής κατάστασης και δεν προσφέρει περιθώριο για ηρωισμούς».

Ο ποιητής έχοντας βιώσει το εφιαλτικό κλίμα της εποχής του και έχοντας απογοητευτεί από την Ιστορία, «μια ιστορία που ψεύδεται», **ανέλαβε να την ξαναγράψει με τρόπο ποιητικό.**

Ερμηνευτικά σχόλια στο ποίημα «Φίλιππος»

Χρόνος

«Στον παρόντα χρόνο βτον ενεβτώτα χρόνο. Όζα παρόντα.
Και τα παρεξθόντα και τα παρόντα και τ' απόντα»

Τάκης Σινόπουλος

Ο χρόνος γραφής του ποιήματος ανάγεται στη δύσκολη περίοδο 1949–1955. Στο ποίημα δεν γίνεται ξεκάθαρη αναφορά στον Πόλεμο και τον Εμφύλιο, αλλά ο αναγνώστης μπορεί να αναγνωρίσει το ιστορικό πλαίσιο σε λέξεις, φράσεις και εικόνες: «κλαίγοντας», «καράβια εφράζανε τη θάλασσα», «Μαύρισε η γη», «κακός χειμώνας», «μακρύ ποτάμι το αίμα», «φυσάει απόψε δυνατά», «σκοτεινές μέρες», «φεγγάρι του χειμώνα», «μέρες του '44».

Το σκοτάδι, ο χειμώνας, το αίμα, η απουσία φωτός, ο ήχος του ανέμου **ενεργοποιούν τις αισθήσεις και στήνουν ένα σκηνικό θλιβερό** παραπέμποντας σε μια **χρονική στιγμή τραυματική**. Να σημειώσουμε ότι το σκοτάδι («Μεσάνυχτα») ενεργοποιεί τη μνήμη.

Η νύχτα για τον ποιητή δεν είναι μόνο η απουσία του φωτός, η αντίστροφη όψη της μέρας, το φυσικό σκοτάδι, όπου η μνήμη μπορεί καλύτερα να προβάλλει το σύμφυρμα των εικόνων, αλλά είναι επίσης και η ψυχολογική ουσία των ανθρώπινων καταστάσεων (πολιτικές, ιστορικές, ψυχολογικές).

Μπορούμε να υποθέσουμε ότι **ζο ποιητικό υποκείμενο καθισμένο στο σκοτάδι, ανασύρει μνήμες και εικόνες και μεζακινείται μέσα σε διαφορετικούς χώρους και διαφορετικές χρονικές σιζιμές.**

Εξετάζοντας τους χρόνους των ρημάτων γίνεται αντιληπτή η **εναλλαγή παρόντος (στοχάζομαι, φυσάει) - παρελθόντος (ανέβηκε, έφραξε, μαύρισε, πέθανε).** Τα γεγονότα δεν τοποθετούνται σε χρονολογική σειρά, αλλά αποτυπώνονται όπως τα ανασύρει η μνήμη.

Αν παρατηρήσουμε τα χρονικά επίπεδα του ποιήματος, θα διαπιστώσουμε ότι παρελθόν, παρόν και μέλλον διαπλέκονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να καταλύεται η χρονική συνάφεια και τα πολλαπλά χρονικά επίπεδα συνδέονται με ετερόκλητα τοπικά επίπεδα. Ας προσπαθήσουμε να τα βάλουμε σε μια σειρά:

- Γερμανική κατοχή - οράματα - αντίσταση - εκτέλεση του Φίλιππου (1942) (βλ. εισαγωγικό σημείωμα, ΚΝΕΛ Γ', σ. 17)
- Αναφορά στο 1944 - χρονιά θανάτου του άνδρα της κυρίας Πανδώρας
- τέλος της Γερμανικής Κατοχής και αρχή του Εμφυλίου
- Καλοκαίρι του 1944 ο ποιητής είδε να περνά από μπροστά του η φιγούρα ενός φίλου του (του Φώτου Πασχάλη) που σκότωσαν οι Γερμανοί.

Η αναφορά στο 1944 «**ξεκλειδώνει**», θα λέγαμε **το ποίημα**. Το ποίημα ξεκινά με τη φράση «**Εδώ στοχάζομαι**» και **κλείνει** με την **αναφορά στο 1944**. Χρονιά τόσο σημαντική για τον ποιητή. Η μνήμη, η παραίσθηση και η παρουσία του νεκρού του φίλου στο παρόν, τον οδηγούν σε σκέψεις και στη συγγραφή του ποιήματος. **Το ποίημα αποτελεί απόπειρα του Σινόπουλου να περισώσει από τη λήθη τον νεκρό του φίλο.**

- Εμφύλιος - καταστροφή - «**ποτάμι το αίμα**» - «**φωτιές παντού και πυροβολισμοί**»
- Μετεμφυλιακά χρόνια - «**σκοτεινές μέρες**», «**ερειπωμένα πρόσωπα**»
- Μέλλον - «**δεν θα ξανάρθει ο Φίλιππος**»

Στο ποίημα δεν είναι ευδιάκριτα τα χρονικά όρια και συνδυάζονται με τέτοιο τρόπο που τελικά καταλήγουν όλα να είναι παρόντα μέσα σε μία ακινητοποιημένη χρονική στιγμή:

Πρόκειται για ένα παιχνίδι κατακερματισμού και σύγχυσης του χρόνου. Η **εναλλαγή παρελθόντος/ παρόντος που προκύπτει είναι λειτουργική και αναγκαία** για την ποίησή του γιατί **φωτίζονται αμοιβαία αυτές οι δύο διαστάσεις ώστε τελικά γίνονται ένα.** [...] Δεν υπάρχει αρχή και τέλος, είναι όλα ενζαχμένα σε ένα αζελεύζηζο κύκλο.

Συμπερασματικά, **το ποιητικό υποκείμενο επιλέγει τη λειτουργία του μηχανισμού της αναπόλησης σε χρόνο συγκεκριμένο («μεσάνυχτα στη Λάρισα», στ. 12).** Η συγκεκριμένη χρονική στιγμή, ως αφετηρία για ενδοσκοπήση/προβληματισμό/ενεργοποίηση της μνήμης, είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της τεχνικής πολλών νεωτερικών ποιητών. Συγκεκριμένα, δηλώνεται με δύο ρήματα που μας τοποθετούν στο εδώ και στο τώρα: «**στοχάζομαι**» (στ. 1), «**φυσάει**» (στ. 11). **Με το ρήμα «στοχάζομαι» ήδη από τον πρώτο στίχο τοποθετούμαστε αμέσως στον χωροχρόνο.** Η χρήση του συγκεκριμένου ρήματος (αντί του «**σκέπτομαι**») δείχνει την πρόθεση του ποιητικού υποκειμένου να διατυπώσει όσα γεννήθηκαν στην ψυχή του. Αποκαλύπτεται έτσι και η πρόθεση του ποιητικού υποκειμένου να μιλήσει για τον Φίλιππο, τον πόλεμο, την εποχή του, φανερώνοντας εξαρχής την **ατμόσφαιρα της εποχής του: μοναξιά, σιωπή, νεκροί.** **Με το ρήμα «φυσάει» (στ. 11) το ποιητικό υποκείμενο μάς επαναφέρει στο παρόν, αφού προηγήθηκε αναδρομή στο παρελθόν.**

Μπορούμε, επίσης, να παρατηρήσουμε, **όσον αφορά στον χρόνο, δύο επίπεδα** στα οποία κινείται το ποιητικό υποκείμενο:

α. τον προσωπικό χρόνο του ποιητικού υποκειμένου (ρήματα σε ενεστώτα) και

β. τον ιστορικό χρόνο τον οποίο εκφράζει κυρίως ο Φίλιππος.

Ποιητικό υποκείμενο και Φίλιππος συμπλέκονται, καθότι «ολόκληρο το ποίημα λειτουργεί ως μια μνημονική διαφυγή του Σινόπουλου προς το πρόσωπο ενός οριστικά χαμένου φίλου του».

Μέσα στους στοχασμούς του **εμφανίζεται ξαφνικά, και άρα συνειρμικά**, και ίσως με την πρώτη ανάγνωση του ποιήματος **ασύνδετα**, μια άλλη **χρονική διαφυγή προς το πρόσωπο της κυρίας Πανδώρας** (στ. 24, «Και τότε»). **Φίλιππος και Πανδώρα, διαμετρικά αντίθετοι ζύποι ανθρώπων, αντιφατικότητες όμως που συνιστούν τη ζωή.**

Χώρος

Εάν συγκεντρώσουμε τους προσδιορισμούς του χώρου στο ποίημα «Φίλιππος», αντιλαμβανόμαστε ότι το ποιητικό υποκείμενο βρίσκεται τοποθετημένο στο **εφιαλικό/ φρικτό σκηνικό της μεταπολεμικής Ελλάδας.**

• ακίνητη κοιλάδα	• φωτιές παντού και πυροβολισμοί
• θάλασσα φραγμένη	• μια πολιτεία φανταστική κι ασάλευτη
• κούφια Λάρισα	• δέντρα πεσμένα στις οικοδομές
• έρημο καφενείο	• Μακεδονία

Το ποίημα αρχίζει με έναν **αόριστο τοπικό** (ίσως και χρονικό) **προσδιορισμό: «εδώ»**. Ο χώρος στη συνέχεια γίνεται πιο συγκεκριμένος. **Στη Λάρισα βρισκόταν την περίοδο του Εμφυλίου ο Τάκης Σινόπουλος**, όπου και εργάστηκε ως ανθυπίατρος. **Εκεί βίωσε τον θάνατο.** Εικόνες χαραγμένες στο μυαλό του τοποθετημένες στο ποιητικό του έργο, φωτίζουν από διαφορετική οπτική την περίοδο αυτή. **Η Λάρισα ορίζεται ως «ακίνητη» και «κούφια», επίθετα που συνδηλώνουν την απραξία και την εγκατάλειψη.**

Στο ποίημα εικόνες σκόρπιες, αντλημένες από την εμπειρία, **εικόνες μιζέριας και φθοράς δημιουργούν ένα πένθιμο κλίμα και συνθέτουν το «τοπίο θανάτου»**. Η Ελλάδα έχει σαρωθεί από τον πόλεμο και τον εμφύλιο: «φωτιές παντού και πυροβολισμοί»· μεταφερόμαστε σε εμπόλεμη κατάσταση.

Να τονίσουμε ότι στον συγκεκριμένο χώρο **συνυπάρχουν νεκροί και ζωντανοί**. Ο ποιητικός χώρος που επιλέγεται είναι ο χώρος ο πραγματικός, ο ρημαγμένος. **Φίλιππος και ποιητικό υποκείμενο μοιράζονται τον ίδιο χώρο.**

Ο στίχος 8 προκαλεί εντύπωση: *Ύστερα τα καράβια εφράζανε τη θάλασσα.*

Μια θάλασσα πολύ διαφορετική από αυτήν που συνήθισε ο αναγνώστης να συναντά στον χώρο της ποίησης. Ίσως αυτός ο στίχος να φωτιστεί, εάν διαβάσουμε **στίχους από το ποίημα «Ελπίνωρ» του Σινόπουλου:**

«πώς ήρθες φίλε αλλοτινέ πώς μπόρεσες
Να φτάσεις το κατάμαυρο καράβι που μας φέρνει
Περιπλανώμενους νεκρούς κάτω απ' τον ήλιον αποκρίσου [...]

Ίσως αυτός ο στίχος να σχετίζεται με το πλήθος των νεκρών που επιστρέφουν βασιανιστικά στους στοχασμούς του ποιητικού υποκειμένου. **Η εμπειρία του Εμφυλίου τον στοίχειωσε για πάντα.** Τόσα πολλά καράβια μεταφέρουν νεκρούς στον επάνω κόσμο και στοιχειώνουν τους στοχασμούς, τις ψυχές και την ποίηση. Θέλει να δείξει με αυτή την υπερβολή το μέγεθος της καταστροφής.

Θα πρέπει να σχολιάσουμε την επανάληψη της λέξης «Μαύρισε» η οποία σε συνδυασμό με τις λέξεις «χειμώνας» και «αίμα» συνθέτουν ένα πένθιμο σκηνικό. Είναι έμμεση αναφορά στην εμπειρία του Εμφυλίου. «Μαύρισε η γη» φράση που παραπέμπει στις συνέπειες του Εμφυλίου για την Ελλάδα, «Μαύρισε το μυαλό» η σκέψη του ποιητικού υποκειμένου βυθίστηκε στη μαυρίλα του πένθιμου σκηνικού που στήθηκε στη χώρα του. Με τη φράση «Ποτάμι το αίμα» τονίζεται με έμφαση το γεγονός ότι **άδικοι χάθηκαν οι ζωές πολλών Ελλήνων στη δίνη των τραγικών γεγονότων αυτής της πολυτάραχης περιόδου.**

Συμπερασματικά, **αρχικά τοποθετούμαστε στην ακίνητη κοιλάδα, στην ευρυχωρία του θεσσαλικού κάμπου, στη συνέχεια κινούμαστε στην ασάλευτη πόλη της Λάρισας, οδηγούμαστε στο έρημο καφενείο και ξανά στους έρημους δρόμους της κούφιας Λάρισας και πέρα ως τη Μακεδονία.** Δίνεται με αυτό τον τρόπο **η αίσθηση μιας ερημωμένης πόλης, ενός εφιαλτικού τοπίου, ενός τοπίου σκοτεινού που μυρίζει θάνατο. Το σκηνικό της «ακίνητης κοιλάδας» αναπαριστά την κατάσταση που επικράτησε στη Λάρισα της Κατοχής και των αμέσως επόμενων χρόνων.**

Η Λάρισα είναι η πόλη στην οποία ο Σινόπουλος υπηρέτησε ως γιατρός και είναι ο χώρος από τον οποίο αντλεί τις μνήμες του. (Μακεδονία - ακίνητη κοιλάδα: ευρύτερος χώρος ποιήματος η μεταπολεμική Ελλάδα).

Οι ζρεις σκηνές του ποιήματος

α. σζ. Ι-ΙΟ

- Αγώνας κατά των Γερμανών και αναχώρηση του Φίλιππου προς τα «λαμπερά βουνά».
- Μαύρισε η γη, κακός χειμώνας/ μαύρισε το μυαλό - αλλαγή σκηνικού και αναφορά στον εμφύλιο πόλεμο: παραλογισμός, αναίτιο μίσος, βία, σκληρότητα, συνέπειες εμφυλίου. Το χειμωνιάτικο τοπίο, η νεκρική σιγή, το σκοτάδι επιτείνουν την πένθιμη ατμόσφαιρα (επανάληψη του ρήματος «μαύρισε»). Σε αυτό το περιβάλλον δεν έχει θέση ο Φίλιππος.

β. σζ. ΙΙ-ΙΒ

Το παρόν (απόψε, μεσάνυχτα, κούφια Λάρισα, το έρημο καφενείο) αποδεικνύεται θλιβερό και μίζερο (ερημιά, συναχωμένο γκαρσόνι), ενώ ακολουθούν εικόνες καταστροφής οι οποίες προκλήθηκαν στο παρελθόν. Βλέποντας να επικρατεί αυτή η θλιβερή κατάσταση, το ποιητικό υποκείμενο διερωτάται ποιο είναι το δικίο του κάθε ανθρώπου που επιλέγει να πολεμήσει και προβληματίζεται αν η δικαίωση του αγώνα είναι η διαρκής εγρήγορση για έναν άλλο αγώνα.

γ. σζ. ΙΓ-29

Με την επανάληψη των φράσεων «Δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος» και «ανέβηκε στα λαμπερά βουνά», τονίζεται ξανά η απουσία του Φίλιππου. Ενεργοποιείται και πάλι η μνήμη: αναδρομή στο παρελθόν του ήρωα και αναφορά στο ποίον του. Έτσι αισθάνεται βαρύτερη τη δική του μοναξιά. Συνειδητοποιεί την κενότητα και τη ρηχότητα άλλων ανθρώπων (ιδιαίτερη αναφορά στον τύπο της κυρίας Πανδώρας), γεγονός που πιστοποιεί την αξία και το ήθος του Φίλιππου.

Τα πρόσωπα

«Οζόκητρο βχεσόν το έρχο του Τάκη Σινόπουλου ήταν μια
 βυνεχής "μετέτη θανάτου" ενός "επιώντος", μια Νέκυια "εν προόσω"
 με Ιωτικό πυρήνα του Ελπήνορα ή μάλλον αυτό που
 βυντομοχραφικά μπορούμε να ονομάσουμε "εμπειρία του Ελπήνορα"»

Γ.Π. Σαββίδης

Μελετώντας τα πρόσωπα σε όλο το ποιητικό έργο του Σινόπουλου αντιλαμβανόμαστε ότι **συνδέονται με την εμπειρία και τη μνήμη**. Φίλοι, σύντροφοι, γυναικεία πρόσωπα ζωντανά ή νεκρά αποτέλεσαν συστατικά υλικά της ποιητικής του δημιουργίας. Ονόματα που πηγαινοέρχονται διαρκώς στο ίδιο χωροχρονικό πλαίσιο, χωρίς προΐστορία και πρόσωπο. Ο ποιητής αγωνίζεται να τα περισώσει από τη λήθη και να τα δικαιώσει.

* Ο Ελπήνωρ και ο Φίλιππος

Στην ποίηση του Τάκη Σινόπουλου παρελαύνουν μια σειρά από πρόσωπα. Στο συγκεκριμένο ποίημα κεντρική μορφή είναι αυτή του «Φίλιππου» που εντοπίζουμε ήδη στον πρώτο στίχο.

Εδώ στοχάζομαι δεν θα ξανάρθει ο Φίλιππος

Αυτόματα δημιουργείται στο μυαλό του αναγνώστη η απορία ποιο είναι το συγκεκριμένο πρόσωπο και ποια η ιστορία του. Σαφέστατα, δεν πρόκειται για κάποιο σπουδαίο πρόσωπο παρμένο από τις σελίδες της Ιστορίας, αφού όπως είπαμε και πιο πάνω, **ένοικοι της ποιήσεως του Σινόπουλου είναι οι αφανείς ήρωες, όσων τα ονόματα παραγράφηκαν, ξεχάστηκαν.**

Το πρώτο ποίημα της συλλογής *Μεταίχμιο* (1951) έχει τον τίτλο «Ελπήνωρ». Ποίημα καθοριστικό για την ερμηνεία ποιημάτων όπως αυτό που εξετάζουμε. Ακολουθεί τη «μυθική μέθοδο» και χρησιμοποιεί ένα πρόσωπο από τον κόσμο του Ομήρου ξεχασμένο, τον Ελπήνορα.

Ο ποιητής το 1965 αναφέρει σε προλόγισμα ανάγνωσης ποιημάτων του στην Ελληνοαμερικάνικη Ένωση:

Θα μου επιτρέψετε να αφηγηθώ τη μικρή ιστορία του δικού μου Ελπήνορα. Ένα μεσημέρι, καλοκαίρι 1944, με φοβερό ήλιο και ζέστη, περνώντας μέσα από το πεδίο του Άρεως, κάθησα εξαντλημένος από την πείνα και την κούραση της κατοχής σ' ένα παγκάκι. Πρέπει να με είχε ζαλίσει πολύ ο ήλιος κι η εξάντληση. Ξαφνικά στον άσπρο μικρό δρόμο, μες στο φως, πέρασε από μπροστά μου η φιγούρα ενός φίλου μου ποιητή που τον σκότωσαν οι Γερμανοί έπειτα από φρικτά βασανιστήρια στην Πάτρα το 1942. Ήταν ο Φώτης Πασχάλης [=Θοδωράκης Ζήρας]. Γυρίζοντας στο σπίτι μου έγραφα τον «Ελπήνορα». Αλλά **εκείνο που για εμένα είχε σημασία είναι πως το όραμα αυτό σφράγισε αποφασιστικά ένα μεγάλο μέρος, το μεγαλύτερο μέρος της ποίησής μου.**

Αυτή η εμπειρία, «η επίσκεψη» ενός νεκρού φίλου, στοίχειωσε τον ποιητή και το έργο του. Εντόπισε στην ιστορία του Ελπήνορα στοιχεία κοινά με την εμπειρία του και έδωσαν στην ποιητική του έκφραση μυθολογικό ένδυμα. **Ο Ελπήνωρ, σύντροφος του Οδυσσέα που συναντάμε στις ραψωδίες της Οδύσσειας κ, λ και μ, είναι ένας νέος, απρόσεκτος και παθητικός, που ωστόσο προκαλεί συμπάθεια. Αποκτά φωνή και αξία κυρίως μετά τον θάνατό του.**

Ο Ελπίνωρ αλλάζει όνομα, μορφή, φύλο, σκηνικό μέσα στην ποίηση του Σινόπουλου. Κινείται μέσα στον χώρο, τη σιωπή και τον λόγο, το σκοτάδι και το φως, το παρελθόν και το παρόν. Τα πρόσωπα αυτά «δεν είναι επινοήσεις, πρόχειρες κατασκευές» θα πει ο ίδιος. «Δεν είναι ανεύθυνες φανταστικές φιγούρες», αλλά πρόσωπα που αντιστάθηκαν σε ένα κόσμο παράλογο, υπερασπιζόμενα το δίκαιο. Είδαν τα οράματά τους να συνθλίβονται και τους αγώνες τους να μην επιβραβεύονται. Γι' αυτό επιστρέφουν: «Οι νεκροί παραμένουν πάντα ζωντανοί μέσα του και αρνούνται να λησμονηθούν».

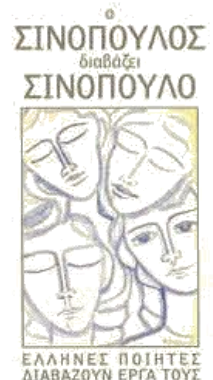
Ο «Φίλιππος», λοιπόν, επιστρέφει βασανιστικά στις σκέψεις του ποιητικού υποκειμένου και ζητά δικαίωση. Στο συγκεκριμένο ποίημα συναντάμε έναν **Φίλιππο ιδεολόγο, εκρηκτικό, ασυμβίβαστο, μαχητικό που σπάει τη σιωπή του και ασκεί κριτική**. Οι στίχοι που αναφέρονται σε αυτόν είναι οι ακόλουθοι:

- δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος/ σε τούτη την ακίνητη κοιλάδα
- Πολλά του τάξαμε από λάφυρα και από σειρήνες Μα κείνος ήταν στραμμένος σ' άλλα οράματα. Μια απέραντη πατρίδα ονειρευότανε
- Πού είναι το πρόσωπό σας/ το αληθινό σας πρόσωπο; μου φώναξε.
- Έφυγε κλαίγοντας ανέβηκε τα λαμπερά βουνά.
- Αμετανόητος πάντα πείσμωνε.
- Οι σκοτεινές μέρες του 'φταιγαν τα ερειπωμένα πρόσωπα.
- Το αίμα του ακούγοντας ανέβηκε τα λαμπερά βουνά.

Ο αναγνώστης μπορεί να αντιληφθεί ότι το πρόσωπο του Φίλιππου φωτίζεται μερικώς, αλλά είναι ξεκάθαρος ο ρόλος του μέσα στο ποίημα. Πρόκειται για ένα πρόσωπο που αντιπροσωπεύει όλους όσους αγωνίστηκαν και πέθαναν την περίοδο της Γερμανικής Κατοχής στην Ελλάδα. Ήταν μια γενιά με οράματα πανανθρώπινα, αγωνιστικό πνεύμα και μαχητικότητα που δεν δίστασαν να αντισταθούν, να πολεμήσουν έναν παράλογο κόσμο, εμποτισμένο από τις ιδέες του ναζισμού, και να θυσιάσουν ακόμα και τη ζωή τους. Δεν πολεμούσαν για «λάφυρα» και «σειρήνες» δεν είχαν ως στόχο την απόκτηση αγαθών υλικών, παρασήμων, δεν επεδίωκαν την επιβράβευση, τον θαυμασμό και το χειροκρότημα. Αγωνίστηκαν για οράματα ανώτερα, αξίες πανανθρώπινες, αγωνίστηκαν και έδωσαν την πνοή τους για «Μια απέραντη πατρίδα», ενωμένη και όχι διχασμένη. Θυσιάστηκαν για την παγκόσμια ειρήνη και ήλπιζαν πως η ανθρωπότητα, έχοντας ως θεμέλιο τη θυσία τους, το «αίμα» τους, θα έφτιαχνε ένα κόσμο καλύτερο.

Ο νεκρός Φίλιππος επιστρέφει, σπάει τη σιωπή του και ρωτά το ποιητικό υποκείμενο «Πού είναι το πρόσωπό σας/ το αληθινό σας πρόσωπο». Ο αναγνώστης ακούει την κραυγή ενός αδικαιώτου νεκρού. Η εμφαντική επανάληψη (στίχος 5-6) επιτείνει το συναίσθημα και μεταφέρει την ένταση της κραυγής. Ο ήρωας απευθύνεται στο ποιητικό υποκείμενο και του θέτει ένα ερώτημα βασανιστικό. Χρησιμοποιεί β' πρόσωπο πληθυντικού («σας»)- σε ποιους άραγε αναφέρεται; Στους σύγχρονους Έλληνες; Στους επιζώντες; Σε όσους κατάφεραν να ξεφύγουν από τη δίνη του πολέμου και να κρατηθούν στη ζωή; Φαίνεται να έχει παράπονο από αυτούς. Θα μπορούσαμε να πούμε μάλιστα ότι τους ασκεί κριτική, «πού είναι το πρόσωπό σας, το αληθινό σας πρόσωπο;». Οι επιζώντες κρύβουν το πρόσωπό τους, κρύβουν το αληθινό πρόσωπό τους. Δεν μπορούν να κοιτάξουν τον Φίλιππο στα μάτια, γιατί οι επιζώντες τον απογοήτευσαν και φάνηκαν ανάξιοι του αγώνα του. Τα οράματα διαψεύστηκαν, έγιναν συντρίμια. Το «αίμα» σπαταλήθηκε! Η Ελλάδα οδηγήθηκε στον Εμφύλιο, και η ανθρωπότητα στον Ψυχρό Πόλεμο. «[...] το αληθινό σας πρόσωπο»: Ένας νεκρός που θυσιάστηκε, ζητά από τους ζωντανούς την αλήθεια! Όχι την κεκαλυμμένη, την παραποιημένη, «την αλήθεια που σκοτεινιάσαν», την αλήθεια του ψεύδους! Οι νεκροί ζητάνε την αποκατάστασή της μέσα από την κραυγή του Φίλιππου. Ο ποιητής - χρονικογράφος έχοντας την ευθύνη του αυτόπτη μάρτυρα προσπαθεί να καταθέσει τη δική του καλλιτεχνική μαρτυρία και να μεταφέρει την αλήθεια. Το ποιητικό υποκείμενο δεν δίνει απάντηση στο ερώτημα καθώς καμία απάντηση δεν είναι δυνατή.

Έτσι ο Φίλιππος «φεύγει για τα λαμπερά βουνά» μακριά από το σκοτάδι και το ποιητικό υποκείμενο μένει «Μονάχο» στην έρημη πολιτεία.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΙΗΤΕΣ
ΔΙΑΒΑΖΟΥΝ ΕΡΓΑ ΤΟΥΣ
ΤΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ ΑΠΟ ΤΑ ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ CD

Με τους στίχους 5-6 μπορούμε να καταλάβουμε πώς τοποθετεί ο Σινόπουλος στον χώρο όσους θυσιάστηκαν και όσους έζησαν και αποδέχτηκαν την επικρατούσα κατάσταση. Τόσο ο Φίλιππος όσο και το ποιητικό υποκείμενο κάνουν αυτή τη διάκριση. **Ο Φίλιππος χρησιμοποιεί β' πρόσωπο πληθυντικού («το αληθινό σας πρόσωπο»)** και **τοποθετεί απέναντί του τους επιζώντες**. Ανάλογα και το ποιητικό υποκείμενο τοποθετείται απέναντι στον Φίλιππο όταν χρησιμοποιεί στον 3^ο στίχο α' πρόσωπο πληθυντικού («πολλά του τάξαμε»). **Το ποιητικό υποκείμενο και οι υπόλοιποι επιζώντες τοποθετούνται απέναντι στον Φίλιππο όχι γιατί ευθύνονται για τον θάνατό του, αλλά γιατί τους βαραίνει η ενοχή, αφού η θυσία μιας ολόκληρης γενιάς χαρακτηρίστηκε μάταιη!**

Όταν δεν ακούγεται καμία απάντηση στο ερώτημα (στ.5-6) από το ποιητικό υποκείμενο, ο Φίλιππος αντιδρά: «Εφυγε κλαίγοντας ανέβηκε τα λαμπερά βουνά». Η τροπική μετοχή είναι φορτισμένη με όλη τη θλίψη και την απογοήτευση του ήρωα. Αυτό που του προκαλεί θλίψη είναι η «ακίνητη κοιλάδα», η Ελλάδα των μετεμφυλιακών χρόνων, η «σκοτεινή χώρα», η χώρα του τρόμου, του εκφοβισμού, της ανελευθερίας «οι σκοτεινές μέρες» και «τα ερειπωμένα πρόσωπα», τα τσακισμένα από τον Πόλεμο πρόσωπα των Ελλήνων, που δεν χαρακτηρίζονται από αγωνιστικότητα αλλά από παθητικότητα, αδράνεια και αποδοχή μιας κατάστασης σκοτεινής· δεν ταιριάζουν με όσα οραματίστηκε ο Φίλιππος. Μπορούμε ίσως να πούμε πως **ο κόσμος του αγωνιστικού παρελθόντος, έχοντας ως εκπρόσωπο τον Φίλιππο, απορρίπτει το σκοτάδι του παρόντος και επιλέγει τα «λαμπερά βουνά».**

Αυτό που φαίνεται να καθοδηγεί τον Φίλιππο είναι το αίμα του, το σπαταλημένο του αίμα που δεν του επιτρέπει την παραμονή του σε έναν κόσμο τόσο κατώτερο της θυσίας του. Απορρίπτει και καταγγέλλει την κατάσταση που επικρατεί στη μεταπολεμική Ελλάδα, απορρίπτει και **καταγγέλλει τους Έλληνες που ανέχτηκαν αυτή την κατάντια**. Και «ο Φίλιππος δεν θα ξανάρθει», «αμετανόητος πάντα» ανεβαίνει τα λαμπερά βουνά.

Στους στίχους 17-18 διαβάζουμε ένα δεύτερο ερώτημα:

Ποιο είναι το δίκιο του πολεμιστή Ο αγώνας που σε πάει σ' άλλον αγώνα;

Δεν είναι ξεκάθαρο σε αυτό το σημείο, ποια φωνή ακούμε, του Φίλιππου ή του ποιητικού υποκειμένου. Μπορεί να είναι το σημείο εκείνο στο οποίο θα λέγαμε ότι συγχρονίζονται οι δύο φωνές. **Ταυτίζονται οι δύο κόσμοι, ο κόσμος των νεκρών και των ζωντανών.** Το δεύτερο αυτό ερώτημα (στ.17-18) είναι εξίσου βασανιστικό με το πρώτο. Όταν οι αγώνες δικαιώνονται, τότε ο πολεμιστής συνεχίζει να αγωνίζεται («από ξεσκλάβωμα σε ξεσκλάβωμα, από το ξεσκλάβωμα της πατρίδας στο ξεσκλάβωμα του κόσμου», Γ. Ρίτσος, Αποχαιρετισμός). Όταν οι αγώνες έχουν αποτέλεσμα, τότε η **μαχητικότητα αυξάνεται**. Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι αγώνες των παιδιών που αντιστάθηκαν κατά τη γερμανική κατοχή δεν δικαιώθηκαν, τα οράματα θρυμματίστηκαν, τον πόλεμο διαδέχτηκε ο εμφύλιος και ο ψυχρός πόλεμος γεγονότα που συνέτριψαν την αγωνιστικότητα ενός λαού ταλαιπωρημένου και αδικημένου. Πρόκειται για την εποχή που οι πολεμιστές έπαψαν να αγωνίζονται γιατί απογοητεύτηκαν και ακυρώθηκαν. Και **οι νεκροί παρέμειναν μετέωροι διεκδικώντας τη δικαίωση που δεν ήρθε.**

Κυρίαρχη μορφή στο ποίημα είναι ο Φίλιππος, ο οποίος όμως είναι απών.

* Το ποιητικό υποκείμενο

Το ποιητικό υποκείμενο είναι «Ο Επιζών». Είναι ένα πρόσωπο όχι κατ' ανάγκην ηρωικό, αλλά ένα πρόσωπο που έτυχε να σωθεί από τον εφιάλτη του Β' Παγκοσμίου πολέμου και του Εμφυλίου, στιγματισμένο από τραυματικές αναμνήσεις. Το πρόσωπο αυτό έχει την ευθύνη να μαρτυρήσει και να πει τη δική του ιστορία με τον δικό του τρόπο, όπως χαρακτηρίστηκε στη μνήμη του:

- Εδώ στοχάζομαι δεν θα ξανάρθει ο Φίλιππος
- Πολλά του τάξαμε από λάφυρα και σειρήνες
- Πού είναι το πρόσωπό σας/ το αληθινό σας πρόσωπο; Μου φώναξε
- Μαύρισε το μυαλό ένα μακρύ ποτάμι το αίμα
- Κι απόμεινα/ μονάχος περπατώντας και σφυρίζοντας/ μέσα στην κούφια Λάρισα.

Με τη χρήση α' ενικού προσώπου στον πρώτο στίχο τοποθετείται το ποιητικό υποκείμενο μέσα σε ένα «εδώ» την «**ακίνητη κοιλάδα**», τη **Λάρισα**, τη **μεταπολεμική Ελλάδα**. Το ποιητικό υποκείμενο θυμάται τον φίλο του που πέθανε. Έχει δει τον νεκρό του φίλο να επιστρέφει στη σκέψη του, στον χώρο του ονείρου, της παραίσθησης, του εφιάλτη. **Στον 3ο στίχο το α' πρόσωπο ενικού («στοχάζομαι») μετατρέπεται σε α' πληθυντικού («πολλά του τάξαμε»)** και το ποιητικό υποκείμενο εντάσσεται σε μια ομάδα. Την ομάδα των **επιζώντων Ελλήνων**;

Να σημειώσουμε πως **ακούει την κραυγή του νεκρού του φίλου αλλά μένει αμήχανο και αδυνατεί να απαντήσει στο ερώτημα (στ.5-6). Η επικοινωνία δεν πραγματοποιείται και το ποιητικό υποκείμενο οδηγείται αναπόφευκτα στη μοναξιά:** «κι απόμεινα/ μονάχος περπατώντας και σφυρίζοντας».

Οι νεκροί μένουν αδικαίωτοι και γι' αυτό έχουν ανάγκη να μιλήσουν. Παρά την προσπάθεια, η επικοινωνία διακόπτεται. **Η ζωή του ποιητικού υποκειμένου επηρεάζεται από την ανάμνηση των νεκρών αδικοχαμένων φίλων και το ίδιο απομονωμένο μένει μετέωρο και ανήμπορο.**

Η **αγωνία** του ποιητικού υποκειμένου και ταυτόχρονα η **θλίψη** του, αποτυπώνονται στην πρόταση που **επαναλαμβάνεται τρεις φορές** «δεν θα ξανάρθει ο Φίλιππος». Το ρήμα σε μελλοντικό χρόνο, δηλώνει μια **τελεσίδικη κατάσταση**. Με την επανάληψη τονίζεται εμφαντικά η θλίψη για την απώλεια ενός φίλου. Ίσως δηλώνει την απογοήτευση, που, **χρόνια μετά τον θάνατό του (1942), αντιλαμβάνεται τη ματαιότητα της θυσίας του**. Ωστόσο, κάτι κρύβεται πίσω από την επαναλαμβανόμενη φράση, πέρα από το προφανές. Η πρόταση επαναλαμβάνεται τρεις φορές και δίνει ένταση. **Αγωνία μήπως χαθεί από τη μνήμη και τότε ξεχαστεί. Αγωνία και φόβος μήπως χαθεί στα σκοτάδια της λήθης ο νεκρός του φίλος και «πεθάνει».** Βασανιστική υπήρξε η ανάμνηση της απώλειας αγαπημένου φίλου, **περισσότερο βασανιστικός είναι ο φόβος της λήθης**. Το ποιητικό υποκείμενο, ο επιζών νιώθει πως έχει την υποχρέωση να κρατήσει ζωντανό στη μνήμη του τον νεκρό του φίλο, αφού καμιά σελίδα της Ιστορίας δεν έχει χώρο για τη θυσία του.

«Πρώτα πονούβα χιατί θυμόμουν, τώρα υποφέρω χιατί ξεχνάω»

Το ποιητικό υποκείμενο «μιλάει» με το «εγώ» (στοχάζομαι, μου φώναξε, απόμεινα μονάχος), εμπλέκοντας όμως και το συλλογικό «εμείς» για λίγο - την προσπάθεια των φίλων του Φίλιππου να τον μεταπείσουν. Το ύφος αποκτά προσωπικό, εξομολογητικό χαρακτήρα.

Το ποιητικό υποκείμενο είναι θεατής και ερμηνευτής των γεγονότων, συμμετέχοντας σε αυτά (ατομικότητα). Δηλώνει τα συναισθήματά του και κυρίως την **αφόρητη μοναξιά του** (Κι απόμεινα/ Μονάχος), με μόνη συντροφιά τις σκέψεις και τη μνήμη, καθώς και το **σφύριγμα** που του **υπενθυμίζει την παρουσία του μέσα στη νεκρική σιγή**. Με το επίθετο «Μονάχος» πιθανόν να δηλώνεται η **απουσία ανθρώπινης δράσης**, αλλά και η συναισθηματική φόρτιση του ποιητικού υποκειμένου. Η μεγάλη θλίψη του ποιητικού υποκειμένου, **παρόλο που δεν εκφράζεται άμεσα, είναι συνεχής και αυξανόμενη, καθώς η σκέψη του με επιμονή παραμένει στον Φίλιππο.**

* Η Κυρία Πανδώρα

Ο θάνατος, ο έρωτας και η μοναξιά είναι βασικοί θεματικοί άξονες στην ποίηση του Σινόπουλου. Ο έρωτας γεμίζει και αδειάζει ακατάπαυστα τη ζωή. Υπόσχεται να καταλύσει τη μοναξιά και τον θάνατο. Τελικά όμως αναπαράγει αυτά τα δύο χωρίς τέλος. **Ο θάνατος του αγαπημένου προσώπου οδηγεί στη μοναξιά.**

Ίσως τα πιο πάνω να εξηγούν την **απρόσμενη εμφάνιση της γυναικείας μορφής στο ποίημα**:

[...] μιλώντας μόνο περί σώματος η χηρευάμενη κυρία Πανδώρα.
Πέθανε χτικιάρης ο άνδρας της τις μέρες του σαράντα τέσσερα.

Η παρουσία της γυναίκας, της κυρίας Πανδώρας, μέσα σε αυτό το εφιαλτικό σκηνικό θα μπορούσε να ήταν λυτρωτική. Θα μπορούσε να αναιρέσει τον θάνατο και τη μοναξιά. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Ακυρώνεται κάθε ελπίδα.

Αν εξετάσουμε προσεκτικά πώς χειρίζεται τη γλώσσα ο ποιητής θα αντιληφθούμε μια **παραφωνία**. Ο λόγος του είναι λιτός και οι λέξεις που χρησιμοποιεί απλές, πεζές· η λόγια έκφραση «περί σώματος» ίσως χρησιμοποιείται ειρωνικά. Εξάλλου η λέξη «μόνο» προσδιορίζει θα λέγαμε **αρνητικά την έκφραση**. Η κυρία Πανδώρα, έχοντας βιώσει την απώλεια του συζύγου της είναι υποχρεωμένη να ζει στη μοναξιά.

Με την **αναφορά στην κυρία Πανδώρα**, ισχυροποιείται η **θέση του ποιητικού υποκειμένου ότι ο κόσμος στον οποίο ζει είναι κούφιος** (κούφια Λάρισα). Ίσως και η επιλογή του ονόματος της γυναίκας να μην είναι τυχαία από τον ποιητή. Σύμφωνα με τη μυθολογία, η Πανδώρα, εμφανίζεται ως αιτία όλων των παθών για την ανθρωπότητα, λόγω της περιέργειάς της. Η επιλογή του ονόματος της κυρίας Πανδώρας δεν είναι τυχαία. Σε έναν κόσμο κούφιο, σαν την «κούφια Λάρισα», κινούνται άνθρωποι όπως την κυρία Πανδώρα. Το ποιητικό υποκείμενο την παρουσιάζει να βρίσκεται στον αντίποδα των οραμάτων του Φίλιππου για έναν δίκαιο κόσμο που δεν θα αναλώνει την ενεργητικότητά του στις ηδονικές απολαύσεις και κατ' επέκταση στην εφήμερη ευζωία. Η κυρία Πανδώρα, που έχασε τον άντρα της το 1944 χτυπημένο από τη μάστιγα της εποχής, τη φυματίωση, **συζητά τώρα μόνο για τη ματαιωμένη / ακυρωμένη ηδονή του σώματος, λόγω της χρείας της**. Η αντίθεση αυτή, η στοχευμένη αντιπαραβολή ανάμεσα στην αυτοθυσία του Φίλιππου και την εγωκεντρική στάση της κυρίας Πανδώρας, τονίζει **εμφατικά την πραγματικότητα των κοινωνιών**. Ο ατομισμός, ο υπερφίαλος εγωκεντρισμός και η κάλυψη αναγκών του ΕΓΩ μας, έχουν νεκρώσει κάθε αίσθημα αγωνιστικής διάθεσης για την επίτευξη του κοινού καλού, τη θέληση για αυτοθυσία. Βλέπει, λοιπόν, κάποιος την έντονη διάσταση ανάμεσα στα ιδανικά του Φίλιππου και τις ερωτικές επιθυμίες της κυρίας Πανδώρας.

* Το Συναχωμένο Γκαρσόνι

Σκόρπιες αναμνήσεις που επιστρέφουν χωρίς αλληλουχία. Μια **αντιποιοτική εικόνα**, παρμένη από χώρους τετριμμένους και καθημερινούς. Ένα γκαρσόνι, σε ένα έρημο καφενείο, συναχωμένο. Έρημο, άδειο **το καφενείο και το γκαρσόνι χωρίς λόγο ύπαρξης**.

* Τα Ερειπωμένα Πρόσωπα

Τα πρόσωπα των επιζώντων. Των Ελλήνων της μεταπολεμικής / μετεμφυλιακής περιόδου. Ερειπωμένα από τον εφιάλτη που έζησαν. **Ερειπωμένα είναι τα πρόσωπα που απορρίπτει ο Φίλιππος. Είναι οι Έλληνες που έπαψαν να αγωνίζονται, που προδόθηκαν και αφέθηκαν. Αποδέχτηκαν την κατάσταση που διαμορφώθηκε και αδιαφόρησαν για το χρέος τους απέναντι στους αγώνες των εκλιπόντων, των νεκρών τους φίλων. Έχασαν το «αληθινό» τους πρόσωπο και βυθίστηκαν. Έρημος και ο χώρος και τα πρόσωπα.**

Ο Φίλιππος

Φωτεινό παράδειγμα, αμετανόητος και ασυμβίβαστος

[...] Πού είναι το πρόσωπό σας το αληθινό σας πρόσωπο; μου φώναξε.

Το ποιητικό υποκείμενο ζωντανεύει τον ήρωα, επαναλαμβάνοντας το ερώτημα που θέτει ο Φίλιππος προς αυτό και τους άλλους (στ. 5-6). Το **ερώτημα** είναι στην πραγματικότητα μια **κραυγή - καταγγελία, μία προσπάθεια αφύπνισης όλων όσοι επαναπαύονται, αλλά παραμένει αναπάντητο**. Διαφαίνεται με το ερώτημα η πικρία και η απογοήτευση του ήρωα για το πισωγύρισμα των υπολοίπων, όμως **ο ίδιος δεν διαπραγματεύεται, δεν ενδίδει, αλλά περήφανος συνεχίζει τον αγώνα του**. Οι σύντροφοί του έχουν προσπαθήσει προηγουμένως να τον αποτρέψουν, τάζοντάς του «λάφυρα και σειρήνες».

Με το ερώτημα αυτό προσδίδεται στο ποίημα **θεατρικότητα, δραματικότητα, ένταση**, καθώς ο **Φίλιππος αποκτά φωνή**. Το ερώτημα που θέτει ο Φίλιππος με παράπονο παραμένει αναπάντητο. Είναι ο δικός του τρόπος να υπενθυμίσει το χρέος και την ευθύνη του καθενός να αγωνιστεί για την πατρίδα, καθώς ψέγει την απραξία τους.

Έμμεσα με το ερώτημα γίνεται σαφέστερος ο διαχωρισμός του Φίλιππου από τους υπόλοιπους **συντρόφους** του (στους οποίους περιλαμβάνεται και το ποιητικό υποκείμενο). Θέτει το ερώτημα και αμέσως **φεύγει «κλαίγοντας»**: η τροπική μετοχή **δεν χρησιμοποιείται για να δηλώσει μεταμέλεια ή δειλία, αλλά ο ήρωας διαπιστώνει και συνειδητοποιεί την πλήρη αποξένωσή του από τους άλλους**. **Έτσι αναδεικνύεται για ακόμη μια φορά ο χαρακτήρας του Φίλιππου: πιστός στο χρέος, σθαθερός στο όνειρό του για μια πατρίδα απέραντη που να χωρούν όλοι, αμετακίνητος από τις θέσεις του**.

Ο Φίλιππος αντιπροσωπεύει όλους όσοι είναι έτοιμοι να απορρίψουν τα υλικά αγαθά, τις ηδονές, τις χαρές της ζωής, τον συμβιβασμό. Πρόκειται για ένα πρόσωπο που αντιπροσωπεύει όλους όσοι **αγωνίστηκαν και πέθαναν την περίοδο της γερμανικής κατοχής στην Ελλάδα**. Ήταν μια γενιά με οράματα πανανθρώπινα, αγωνιστικό πνεύμα και μαχητικότητα που δεν δίστασαν να αντισταθούν, να πολεμήσουν έναν παράλογο κόσμο, να θυσιάσουν ακόμα και τη ζωή τους. **Δεν πολεμούσαν για «λάφυρα» και «σειρήνες», δεν είχαν ως στόχο την απόκτηση αγαθών υλικών, παρασκήμων, δεν επεδίωκαν την επιβράβευση, τον θαυμασμό και το χειροκρότημα. Αγωνίστηκαν για οράματα ανώτερα, αξίες πανανθρώπινες, αγωνίστηκαν και έδωσαν την πνοή τους για «Μια απέραντη πατρίδα», ενωμένη και όχι διχασμένη**. Θυσιάστηκαν για την παγκόσμια ειρήνη και ήλπιζαν πως η ανθρωπότητα, έχοντας ως θεμέλιο τη θυσία τους, το «αίμα» τους, θα έφτιαχνε έναν κόσμο καλύτερο. Αντιπροσωπεύει, λοιπόν, τον αγνό αγωνιστή, τον ιδεολόγο και τον οραματιστή.

Ποιητικό υποκείμενο και Φίλιππος

Εκφράζεται ο θαυμασμός για το πείσμα, την επιμονή, την αποφασιστικότητα του Φίλιππου να παραμείνει πιστός στις ιδέες και το όραμά του και να αγωνιστεί, αλλά ταυτόχρονα και θλίψη, γιατί ο Φίλιππος αναχωρεί μόνος στα λαμπερά βουνά – ίσως το ποιητικό υποκείμενο διαισθάνεται ότι εκείνος έχει προδοθεί (αδυναμία και απροθυμία να τον ακολουθήσουν). **Αισθάνεται έντονα την απώλεια και την απουσία του αγαπημένου του φίλου** (επανάληψη της φράσης «Δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος») και παρουσιάζεται **αγανακτισμένος**, καθώς μετά την απουσία του επικρατούν **εικόνες φρίκης και μιζέριας**. Το ποιητικό υποκείμενο **αισθάνεται** ίσως και **τύψεις για τη στάση που τήρησε απέναντι στον φίλο του**.

Η αίσθηση της μοναξιάς τον βασανίζει: **(α) έχασε τον φίλο του που σκοτώθηκε πολεμώντας για την πατρίδα** (εκτελέστηκε από τους Γερμανούς το 1942 – ο Σινόπουλος αντλεί στοιχεία από προσωπικά του βιώματα) και **(β) έμεινε μόνος του να περπατά σε μια κούφια πόλη** (απουσία ανθρώπινης δράσης, ανούσιο των πραγμάτων)

Το ποιητικό υποκείμενο δεν χαρακτηρίζεται από ηρωικό πνεύμα, αλλά νιώθει την ανάγκη να καταθέσει τη μαρτυρία του και ίσως έτσι να απαλύνει τον πόνο και την ένταση. Παράλληλα, νιώθει ότι έχει υποχρέωση να καταθέσει τη δική του αλήθεια και να κρατήσει ζωντανούς όσους άδικα χάθηκαν από τη ζωή και διαγράφηκαν από τις σελίδες της ιστορίας. **Για το ποιητικό υποκείμενο η Μνήμη ταυτίζεται με τη Ζωή, ενώ η Λήθη με τον Θάνατο**. Αισθάνεται την ανάγκη να καταγράψει με τρόπο ποιητικό τη δική του αλήθεια, καταθέτοντας τις εμπειρίες και την εποχή του, με σκοπό να τιμήσει τους νεκρούς, τους απλούς αγωνιστές, που έμειναν από την ιστορία αδικαίωτοι.

Ο ρόλος της μνήμης στο ποίημα

Ολόκληρο το ποίημα είναι ένα αφιέρωμα στη μνήμη του Φίλιππου και τη θυσία του. Η μνήμη λειτουργεί καταλυτικά για το ποιητικό υποκείμενο, ζωντανεύει το παρελθόν, και οι προσωπικές εμπειρίες, με την ανάκλησή τους, αποκτούν ξανά σάρκα και οστά: οι εικόνες –οπτικές και ακουστικές– είναι έντονες: *πυροβολισμοί, πεσμένα δέντρα, φωτιές* (στ. 13-16). **Στο σημείο αυτό δεν χρησιμοποιείται τελεία και με αυτό τον τρόπο προσδίδεται ένταση και τονίζεται ότι το κακό δεν έχει τελειωμό**.

Η μνήμη παρέχει τη δυνατότητα στο ποιητικό υποκείμενο να εκμηδενίσει τον χρόνο και τον χώρο, αφήνοντάς το να κινείται με άνεση μέσα σε αυτούς: **τα γεγονότα δεν τοποθετούνται σε χρονολογική σειρά, αλλά αποτυπώνονται όπως τα ανασύρει η μνήμη**. Η μνήμη λειτουργεί ως ο μοναδικός τρόπος διαφύλαξης του Φίλιππου, καθώς είναι το μέσο να κρατηθεί μακριά από τα σκοτάδια της λήθης ο φίλος του. Εάν δεν συντηρηθεί μέσω της μνήμης, τότε θα επέλθει ο οριστικός θάνατος. **Έτσι μέσω της μνήμης –και κατ' επέκταση– του ποιήματος νιώθει το ποιητικό υποκείμενο το χρέος να αναδείξει τέτοιους αγωνιστές χαρίζοντάς τους την αθανασία**, αφού κάτι τέτοιο δεν θα μπορούσαν άλλοι να το χαρίσουν. **Η αντίθεση ανάμεσα στον Φίλιππο και τους φίλους του αναδεικνύει τη μορφή του, παρουσιάζοντάς την φωτεινή μέσα στο ευρύτερο σκοτάδι**.

Στο ποίημα αναφέρονται, ακόμα, συνειρμικά μνήμες από τη ζωή και τα βιώματα του Σινόπουλου, πρόσωπα με τα οποία συναναστράφηκε (ο χώρος της Λάρισας – εκεί βρισκόταν ο ποιητής την περίοδο του Εμφυλίου όπου και εργάστηκε ως ανθυπίατρος). **Ο τόπος δίνει το έναυσμα στον ποιητή να ανασύρει μνήμες**.

Οι αντιθέσεις του ποιήματος

α. ακινησία ≠ κίνηση

Ακίνητη κοιλάδα, πολιτεία ασάλευτη ≠ ο Φίλιππος προχωρεί στα λαμπερά βουνά

(επανάληψη δύο φορές της φράσης «λαμπερά βουνά»: παραπέμπουν στην ελευθερία και ανεξαρτησία - τονίζεται η πορεία του προς τα πάνω, έστω και μοναχική, υποβάλλεται η έννοια του υψηλού, είναι ο μόνος τόπος που πραγματοποιούνται τα υψηλά οράματα).

β. Φως ≠ σκοτάδι

Το φως που εκπέμπει ο Φίλιππος ≠ το σκοτάδι του τόπου και των υπολοίπων

γ. αξίες ≠ υλισμός

Οι ηθικές αξίες, η ανιδιοτέλεια του Φίλιππου, η διεκδίκηση ενός δίκαιου κόσμου για όλους
≠
ο υλισμός, η ηθική κατάπτωση, η παραίτηση και ο συμβιβασμός των άλλων

δ. Φίλιππος: πνεύμα - όραμα ≠ κυρία Πανδώρα: σώμα - ερωτισμός

ε. ο κόσμος ζων νεκρών ≠ ο κόσμος ζων ζωντανών

Οι ζωντανοί είναι ένοικοι μιας «ασάλευτης πολιτείας», σκοτεινής, ενώ οι νεκροί επιλέγουν τα «λαμπερά βουνά». Από τη μια, στον κόσμο των ζωντανών επικρατεί ακινησία και απουσία φωτός (ίσως εξαιτίας του εφησυχασμού και του συμβιβασμού που επιδεικνύουν), από την άλλη, ο κόσμος των νεκρών διακρίνεται από λάμψη και ανοδική πορεία (ιδεατός κόσμος). Για λίγο συνυπάρχουν και μοιράζονται τον κόσμο των ζωντανών ο Φίλιππος και οι φίλοι του, μέχρι τη στιγμή που ο Φίλιππος αποφασίζει να ακολουθήσει τον δικό του δρόμο, να υπακούσει στο αίμα του.

Συμπέρασμα

Συνοψίζοντας, σημειώνουμε ότι ο Σινόπουλος μεταφέρει στον «Φίλιππο, όπως και σε ολόκληρο το ποιητικό του έργο ήχους, εμπειρίες, στιγμές, εικόνες προσωπικές αλλά συνάμα και συλλογικές. Αναζητά τη λύτρωση στην ποιητική δημιουργία, λύτρωση από την ευθύνη που φέρει ένας Επιζών. Τον στοιχειώνει η αδικία και οι φωνές των νεκρών που κουβαλά μέσα του. **Το έργο του λειτουργεί παρεμβατικά· παρεμβαίνει για να αποκαταστήσει την ιστορία και να τιμήσει τους άγνωστους ήρωες. Στην ουσία με το έργο του τιμά όλους εκείνους τους Άγνωστους Ελπίνορες που θυσιάστηκαν αλλά ξεχάστηκαν.**

Εκφραστικά μέσα

- **Η εικονοποιία διαμορφώνει τον ατμοσφαιρικό τόνο του ποιήματος:** Εικόνες οπτικές, ηχητικές: η επιλογή της χρωματικής παλέτας δεν είναι τυχαία (σκούρα, μουντά χρώματα που παραπέμπουν στον θάνατο, λαμπερά όταν γίνεται αναφορά στην πορεία του ήρωα- προσδίδουν παραστατικότητα και αναδεικνύουν τα νοήματα).
- **Η χρήση των μετοχών:** α. μετοχές ενεργητικής φωνής (τροπικές) προσδίδουν **κινητικότητα**, καθώς εμπεριέχουν **δράση και συναισθημα** (κλαίγοντας, ακούγοντας, περπατώντας, σφυρίζοντας, σαλεύοντας, μιλώντας), β. μετοχές παθητικής φωνής, οι οποίες σκιαγραφούν την **κατάσταση** στην οποία βρίσκονται τα **πρόσωπα** ή ο **τόπος** (στραμμένος, συναχόμενος, σαρωμένη, πεσμένα, ερειπωμένα, χηρευάμενη). **Με τη χρήση των ενεργητικών μετοχών, τα πρόσωπα κινούνται στον χώρο, αντιδρούν, εκφράζονται, ενώ με τη χρήση των παθητικών μετοχών δίνεται η εντύπωση ότι τα πράγματα είναι στατικά και δεδομένα.**
- **Χρήση μεταφορών** (μαύρισε το μυαλό, ένα μακρύ ποτάμι το αίμα, σκοτεινές μέρες, ερειπωμένα πρόσωπα, το αίμα του ακούγοντας) που Προσδίδει θεατρικότητα και δραματικότητα, δίνει ένταση και χρωματίζει με μελανά χρώματα τη συναισθηματική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου και την κατάσταση που επικρατεί στη μεταπολεμική Ελλάδα.
- **Επανάληψη** της φράσης «Δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος» τρεις φορές.
- **Η χρήση της οριστικής έγκλισης**, η οποία δηλώνει **βεβαιότητα, δεδομένο**, δεν αφήνει κανένα ενδεχόμενο αλλαγής, **τελεσίδικη** κατάσταση.

Εργασίες

1. Ο Φίλιππος είναι η κυρίαρχη μορφή μέσα στο ποίημα και αυτό καθορίζεται ήδη από τον τίτλο: είναι διαφορετικός από τους υπόλοιπους, ξεχωρίζει, υπερέχει. Να εντοπίσετε στίχους στους οποίους φαίνεται η υπεροχή του και να τον παρουσιάσετε έτσι όπως προβάλλεται μέσα από τα μάτια του ποιητικού υποκειμένου.
2. Ποιος είναι ο ρόλος της μνήμης μέσα στο ποίημα; Να απαντήσετε τεκμηριώνοντας μέσα από συγκεκριμένους στίχους.
3. Τι αντιπροσωπεύει γενικά ο Φίλιππος για την εποχή στην οποία γράφτηκε το ποίημα; Να απαντήσετε μέσα σε 120 - 150 λέξεις.
4. Να εντοπίσετε τις αντιθέσεις που υπάρχουν στο ποίημα οι οποίες αναδεικνύουν περισσότερο τον ήρωα και το ήθος του.
5. Να παρουσιάσετε τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου για τον Φίλιππο.
6. Να αναφέρετε τον θεματικό άξονα του ποιήματος.
7. Να παρουσιάσετε αναλυτικά τον χαρακτήρα και το ήθος του Φίλιππου, κάνοντας αναφορά σε στίχους που τον σκιαγραφούν καλύτερα.
8. Να αναφέρετε τα εκφραστικά μέσα με τα οποία αποδίδεται η αίσθηση της ακινησίας και της ανθρώπινης απουσίας στο ποίημα, δικαιολογώντας πώς συνδέεται η χρήση τους με το περιεχόμενο του ποιήματος. Να τεκμηριώσετε την άποψή σας δίνοντας συγκεκριμένα στοιχεία.
9. Να καταγράψετε τα επίθετα και το ασύνδετο σχήμα που υπάρχουν στο ποίημα και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους.
10. «Υστερα τα καράβια εφράζανε τη θάλασσα ... ένα μακρύ ποτάμι το αίμα»: Να εξηγήσετε ποιες ιστορικές αναφορές εμπεριέχουν οι παραπάνω στίχοι.
11. Το ποιητικό υποκείμενο μιλά σε α' πρόσωπο. Να εξηγήσετε πώς λειτουργεί η χρήση του α' προσώπου για τους αναγνώστες.
12. «Δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος». Να εξηγήσετε τη λειτουργία της φράσης μέσα στο ποίημα, καθώς και τον λόγο της επανάληψής της.
13. «Ο κόσμος της ποίησης του Σινόπουλου είναι κόσμος σπαραγμένος, ρημαγμένος, γεμάτος φωτιές και κραυγές». Να σχολιάσετε την άποψη αυτή με βάση το ποίημα.
14. Να εντοπίσετε τα στοιχεία θεατρικότητας που υπάρχουν στο ποίημα ο «Φίλιππος». Να τεκμηριώσετε με στοιχεία από το κείμενο.
15. Γιατί το ποιητικό υποκείμενο τονίζει στο ποίημα τη λέξη «μονάχος»;
16. Ποιο κοινό θέμα εντοπίζετε στο πιο κάτω απόσπασμα από τον «Τελευταίο Σταθμό» του Γ. Σεφέρη και στο ποίημα του Σινόπουλου «Φίλιππος».

Να μιλήσω για ήρωες να μιλήσω για ήρωες:
ο Μιχάλης που έφυγε μ' ανοιχτές πληγές απ'
το νοσοκομείο ίσως μιλούσε για ήρωες όταν,
τη νύχτα εκείνη που έσερνε το ποδάρι του
μες στη συσκοτισμένη πολιτεία, ούρλιαζε
ψηλαφώντας τον πόνο μας. «Στα σκοτεινά
πηγαίνουμε στα σκοτεινά προχωρούμε... »

17. Ο Φίλιππος είναι μία μορφή που εντοπίζεται και σε άλλα ποιήματα του Σινόπουλου, ήδη σε προηγούμενες ποιητικές συλλογές (Μεταίχμιο, 1951). Να συγκρίνετε τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται στα ποιήματα «Φίλιππος» και «Εκείνος ο Φίλιππος» η μορφή του Φίλιππου.

Τάκης Σινόπουλος, «Εκείνος ο Φίλιππος»

Ου γαρ έτι σάρκας τε και οστέα έχει
ΟΜΗΡΟΣ

Πεθαμένος στα δύσκολα χρόνια μια μέρα
ξαφνικά που αντίκρισε τις κόκκινες οξυές
πιο χαμηλά το σπίτι του πνιγμένο στον
ποταμό.
Τώρα στυπόχαρτα μελάνι διαβήτες.
Απορώ πώς ήρθε αξύριστος την ώρα
που κούρδιζα το μεγάλο εκκρεμές
και του εφώναξα σα να τον έβλεπα
να ξύνει όπως παλιά τα νύχια του
με το σουγιά. Ε Φίλιππε
γιόμισε παρακαλώ την πίπα μου. Ο καπνός
είναι δεξιά πιο πέρα στο ντουλάπι.
Τότε τριγύρω σφίχτηκε αμνημόνευτη σιγή.
Κι έστριψα. Παράξενο ήμουνα σίγουρος που
ήταν ο Φίλιππος κοντά στη γωνιά του τραπεζιού
μ' εκείνη την τρύπα στο λαιμό που τον έκανε να
μοιάζει με λείψανο.

Δε θα 'χει τώρα μήτε σάρκα μήτε οστά.

Τα γένεια του όμως θα 'χουνε θεριέψει.

Μεταίχμιο (1951)

Τάκης Σινόπουλος, Συλλογή Ι. 1951-1964, Αθήνα, Ερμής, 31990, 27.

18. Ο Σινόπουλος παραδέχτηκε ότι εξάσκησε σ' αυτόν μεγάλη επίδραση ο Έλιοτ με την Έρημη Χώρα. Σε μία παράγραφο να παρουσιάσετε πού εντοπίζετε την επίδραση του Έλιοτ στο ποίημα «Φίλιππος», με βάση το απόσπασμα από την Έρημη Χώρα που παρατίθεται πιο κάτω.

T.S. Eliot, Έρημη Χώρα, απόσπασμα

Α'. Η ΤΑΦΗ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ [...]
Ανύπαρχτη Πολιτεία,
Μέσα στην καστανή καταχνιά μιας χειμωνιάτικης αυγής,
Χύνουνταν στο Γιοφύρι της Λόντρας ένα πλήθος, τόσοι πολλοί,
Δεν το 'χα σκεφτεί πως ο θάνατος είχε ξεκάνει τόσους πολλούς.
Μικροί και σπάνιοι στεναγμοί αναδινόντουσαν,
Και κάρφωνε ο καθένας μπρος στα πόδια του τα μάτια.

Χύνουνταν πέρα στο ύψωμα και κάτω στο Κίνγκ Ουίλλιαμ Στρήτ,
 Εκεί που η Παναγία Γούλνοθ μέτραε τις ώρες Με ήχο νεκρό στο στερνό
 χτύπημα των εννιά.
 Εκεί είδα έναν που γνώριζα, και τον σταμάτησα, φωνάζοντας: «Στέτσον! Συ που
 ήσουν μαζί μου στις Μύλες με τα καράβια!
 Κείνο το λείψανο που φύτεψες στον κήπο σου τον άλλο χρόνο,
 Άρχισε να βλασταίνει; Πες μου, θ' ανθίσει εφέτος;
 Ή μήπως η ξαφνική παγωνιά πείραξε τη βραγιά του;
 Ω κράτα μακριά το Σκυλί τον αγαπάει τον άνθρωπο,
 Τι με τα νύχια του θα το ξεχώσει πάλι!
 Συ! hypocrite lecteur ! - mon semblable, - mon frere !»
 [...]

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
 ΠΑΡ-ΜΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΠΕΡΙΣΤΕΙ
 ΑΣΤΥΝ. ΤΜΗΜΑ

ΒΕΒΑΙΩΣΙΣ

«Περί καταθέσεως δικαιολογητικών δεδοσών βελτίου ταυτότητας»

ΕΠΩΝΥΜΟΝ (Με Κεφαλαία) ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΝΟΜΑ: Γεωργίου

» ΠΑΤΡΟΣ Γεωργίου

» ΣΥΖΥΓΟΥ Μαρίας

ΤΟ ΓΕΝΟΣ (εγγάμου γένος) Ν. Γεωργίου

ΧΡΟΝΟΛ. ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ 29-3-1917

ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ Εσπέρια των Περών Π. Γεωργίου

» ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ 4 Γεωργίου

ΔΙΝΕΙΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ 655 Ναυτίλ αριθμός 22

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ Γαλός

ΙΔΙΟΤΗΣ (ως Συνταξιούχος) Λεωνίδα Ηλίου

ΔΗΜΟΤΗΣ Λεωνίδα Ηλίου Αριθμ. Δημ.σ. 3102/5

ΜΗΤΡ. ΑΡΡΕΧΟΝ Λεωνίδα Ηλίου Αριθμ. 192

ΘΡΗΣΚΕΥΜΑ Χριστιανή ορθόδοξος

Ο άνωτέρω κατέθεσε τήν σήμερον δικαιολογητικά δια την έκδοσιν του υπ' αριθμ. 4347692 βελτίου ταυτότητας.

Η παρούσα στήλη θέσιν βελτίου ταυτότητας, ισχύει επί δύο μήνες από σήμερον και παραδίδεται επί τη παραλαβή του βελτίου ταυτότητας.

Εν. Γ. Γεωργίου τη 24-2-19 75

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
 ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΝΣΙΣ
 Ο.Σ.Υ. Υπογραφή